

Briselē, 14.12.2020.
COM(2020) 803 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS

EIROPAS PARLAMENTAM

par darbībām un apspriedēm, ko veikusi Spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupa, kura minēta 31. pantā Regulā (ES) 2019/125 par tādu preču tirdzniecību, ko varētu izmantot nāvessoda izpildei, spīdzināšanai vai citādi nevēlīgai, necilvēcīgai vai pazemojošai rīcībai vai sodīšanai

1. Ievads

Saskaņā ar 31. panta 4. punktu 2019. gada 16. janvāra Regulā (ES) 2019/125 par tādu preču tirdzniecību, ko varētu izmantot nāvessoda izpildei, spīdzināšanai vai citādi nežēlīgai, necilvēcīgai vai pazemojošai rīcībai vai sodīšanai¹ (turpmāk “regula”), Komisijai katru gadu ir jāiesniedz Eiropas Parlamentam ziņojums par Spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupas darbībām, pārbaudēm un apspriedēm. Ziņojums nedrīkst apdraudēt fizisku vai juridisku personu komerciālās intereses.

Šajā ziņojumā sniegta informācija par Spīdzināšanas novēršanas koordinācijas grupas darbību 2019. gadā.

2. Tiesiskais regulējums

Regulas mērķis ir novērst nāvessodu, no vienas puses, un spīdzināšanu un citādu nežēlīgu, necilvēcīgu vai pazemojošu rīcību vai sodīšanu valstīs ārpus ES, no otras puses, ierobežojot konkrētu preču tirdzniecību. Tajā preces ir nodalītas atkarībā no tā:

- vai tās pēc savas būtības ir ļaunprātīgi izmantojamas un vai tās vispār nedrīkstētu tirgot (II pielikums),
- vai arī tās var likumīgi izmantot, piemēram, tiesībaizsardzības jomā lietotas ierīces (III pielikums), kā arī preces ārstnieciskai izmantošanai (IV pielikums).

Uz šādu preču tirdzniecību attiecas konkrēti ierobežojumi.

Tāpēc ar regulu ir ierobežota tirdzniecība ar valstīm ārpus ES. Tajā jo īpaši noteikts:

- i. Aizliegts tādu II pielikumā uzskaitīto preču imports, eksports un tranzīts ES, no tās vai caur to, kurām nav cita praktiska izmantojuma kā vien nāvessoda izpildei vai spīdzināšana. Aizliegts sniegt arī jebkādu tehnisku palīdzību, kas saistīta ar šādām precēm, jo īpaši apmācību to lietošanā. Aizliegta arī šādu preču reklāma drukātajos plašsaziņas līdzekļos vai internetā, vai reklāmas laiks televīzijā vai radio, vai izstādīšana vai piedāvāšana pārdošanai izstādē vai gadatirgū.
- ii. Paredzēts, ka precēm (uzskaitītas III pielikumā), kuras var izmantot nāvessoda vai spīdzināšanas mērķiem, bet kurām var būt arī citi likumīgi izmantošanas veidi (tiesībaizsardzībā), jāsaņem iepriekšēja eksporta atļauja, ko piešķir katrā atsevišķā gadījumā. Iepriekšēja eksporta atļauja ir vajadzīga arī tehniskās palīdzības vai starpniecības pakalpojumu sniegšanai saistībā ar šo preču kategoriju. III pielikumā nav iekļauti: a) šaujamieroči, uz kuriem attiecas Regula (ES) Nr. 258/2012;

¹ Regula par tādu preču tirdzniecību, ko varētu izmantot nāvessoda izpildei, spīdzināšanai vai citādi nežēlīgai, necilvēcīgai vai pazemojošai rīcībai vai sodīšanai, tika pieņemta 2005. gada 30. jūlijā (Regula (EK) Nr. 1236/2005). Tā ir vairākkārt grozīta, pēdējo reizi ar 2016. gada 23. novembra Regulu (ES) 2016/2134, kas vēlāk kodificēta kā 2019. gada 16. janvāra Regula (ES) 2019/125 (OV L 30, 31.1.2019., 1. lpp.).

² Regula (ES) Nr. 258/2012 (2012. gada 14. marts), ar kuru īsteno 10. pantu Apvienoto Nāciju Organizācijas Protokolā par šaujamieroču, to detaļu, sastāvdaļu un munīcijas nelikumīgu ražošanu un tirdzniecību, kas pievienots Konvencijai pret transnacionālo organizēto noziedzību (ANO Šaujamieroču protokols), un ievieš eksporta atļauju, kā arī importa un tranzīta pasākumus šaujamieročiem, to detaļām, sastāvdaļām un munīcijai (OV L 94, 30.3.2012., 1. lpp.).

- b) divējāda lietojuma preces, uz kurām attiecas Regula (EK) Nr. 428/2009; c) preces, uz kurām attiecas Kopējās nostājas 2008/944/KĀDP4 noteikumi.
- iii. Tajā ir reglamentēta tādu preču – ķīmisko vai farmaceitisko vielu (IV pielikums) – tirdzniecība, ko varētu izmantot nāvessoda izpildei (piemēram, izstrādājumi, kas varētu tikt izmantoti nāvessoda izpildei cilvēkiem, veicot nāvējošu injekciju). Lai kontrolētu šādu anestēzijai paredzētu ķīmisko vielu eksportu un novērstu to nodošanu izmantošanai nāvējošās injekcijās, ir ieviesta atsevišķa licences atļauja (“ES vispārējā eksporta atļauja”), neierobežojot to tirdzniecību medicīniskiem, veterināriem vai citiem likumīgiem mērķiem.

Aizliegto un kontrolēto preču saraksti ir izklāstīti regulas II, III un IV pielikumā.

3. Spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupas darbības

Spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupa tika izveidota atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai (ES) 2016/2134, lai izskatītu jautājumus par šīs regulas piemērošanu.

Spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupa kalpo par platformu, kur dalībvalstu eksperti un Komisija apmainās ar informāciju par administratīvo praksi un apspriež ar šīs regulas interpretāciju saistītus jautājumus, tehniskas problēmas saistībā ar uzskaitītajām precēm, jaunākos ar šo regulu saistītos notikumus un jebkādos citus iespējamus jautājumus. Sagatavojot deleģētos aktus, Komisija apspriežas arī ar spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupu saskaņā ar 2016. gada 13. aprīļa Iestāžu nolīgumu par labāku likumdošanas procesu⁵.

Spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupa 2019. gadā rīkoja divas sanāksmes – 29. aprīlī un 17. decembrī –, lai apmainītos ar informāciju par vairākiem turpmāk apkopotiem jautājumiem attiecībā uz regulas īstenošanu.

3.1. Norises saistībā ar pamataktu

Spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupa tika informēta par norisēm saistībā ar pamataktu, proti, par Regulas (EK) Nr. 1236/2005 kodifikāciju Eiropas Parlamenta un Padomes 2019. gada 16. janvāra Regulā (ES) 2019/125. Sākotnējā Regula (EK) Nr. 1236/2005 tika vairākas reizes būtiski grozīta laikposmā no 2005. līdz 2018. gadam. Skaidrības un juridiskās noteiktības labad tā tika kodificēta. Ar kodificēto regulu tika atcelta Regula (EK) Nr. 1236/2005 un konsolidēti visi tās grozījumi, bet netika grozīti kontrolēto preču saraksti.

Komisija arī informēja spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupu un pēc tam arī apspriedās ar to par deleģētā akta projektu, ar ko groza i) kompetento iestāžu sarakstu (uzskaitīts I pielikumā) un ii) to galamērķu sarakstu, uz kuriem attiecas Savienības vispārējā eksporta atļauja (V pielikums) (pievienojot Gambiju un Madagaskaru). Līdzšinējā pieeja ir bijusi iekļaut V pielikumā valsti, kas nav ES dalībvalsts, ja tā ir ratificējusi attiecīgu starptautisku nolīgumu, apņēmoties atcelt nāvessodu par visiem noziegumiem. Attiecībā uz

³ Padomes Regula (EK) Nr. 428/2009 (2009. gada 5. maijs), ar ko izveido Kopienas režīmu divējāda lietojuma preču eksporta, pārvadājumu, starpniecības un tranzīta kontrolei (OV L 134, 29.5.2009., 1. lpp.).

⁴ Padomes Kopējā nostāja 2008/944/KĀDP, ar ko izveido kopīgus noteikumus, kas reglamentē militāru tehnoloģiju un ekipējuma eksporta kontroli (KĀDP) (2020/C 85/01) (OV C 85/1, 13.3.2020., 1.–37. lpp.).

⁵ OV L 123, 12.5.2016., 1. lpp.

valstīm, kas nav Eiropas Padomes dalībvalstis, tas nozīmē, ka attiecīgajai valstij bez atrunām⁶ ir jāratificē Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (*ICCPR*) otrais fakultatīvais protokols. Gambija bez atrunām ir ratificējusi *ICCPR* otro fakultatīvo protokolu. Tas pats attiecas uz Madagaskaru un valstīm, kas iepriekš iekļautas sarakstā 2017. gadā⁷.

3.2. Informācija par tirdzniecību – datu paziņošana

Komisija kopā ar spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupas dalībniekiem pārskatīja saņemto un neizskatīto ES dalībvalstu iesniegumu statusu par iepriekšējiem gadiem (2017. un 2018. gadu), lai sagatavotu Komisijas gada ziņojumu saskaņā ar Regulas (ES) 2019/125 31. panta 4. punktu. Komisija ir uzsvērusi, ka visām dalībvalstīm ir jāziņo, pat ja neviena eksporta atļauja nav piešķirta vai atteikta.

Plašākā ziņošanas procesa kontekstā Komisija kopā ar spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupu izskatīja iespēju šo procesu attiecināt arī uz tādiem jautājumiem kā i) informācija par atļaujām attiecībā uz pakalpojumu starpniecību un tehnisko palīdzību un ii) informācija par Savienības vispārējās eksporta atļaujas izmantošanu. Spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupa apsprieda arī iespēju regulārajos ziņojumos iekļaut datus par tiešo lietotāju. Viena valsts kompetentā iestāde puda viedokli, ka šāda informācija būtu jāsniedz Komisijai tikai pēc pieprasījuma atbilstoši 26. panta 2. punktam.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, Komisija informēja spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupu par savu nodomu atjaunināt ziņošanas veidlapu, lai iekļautu plašāku datu klāstu, gatavojoties ziņošanai par 2019. gadu.

3.3. Regulas (ES) Nr. 2019/125 pārskatīšana

Komisija informēja spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupu par regulas pārskatīšanas procesu, kā noteikts 32. pantā. Saskaņā ar labāka regulējuma pamatnostādņēm Komisija 2019. gada jūlijā publicēja ceļvedi, kurā izklāstīts pasākuma tvērums, apspriešanās kārtība un ieinteresēto personu iesaistīšana, kā arī orientējošs grafiks. Tā arī informēja spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupu, ka pārskatīšanas ietvaros (un saskaņā ar regulas 32. pantu) tā vēlas saņemt informāciju par konkrētām regulas daļām – sankcijām, kas noteiktas 33. pantā, un valstu papildu pasākumiem, kas minēti 10. un 14. pantā.

Komisija aicināja spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupu piedalīties pārskatīšanas procesā, nododot tai dalībvalstu viedokļus, komentārus, ierosinājumus un informāciju par paraugpraksi, kā arī par nepilnībām, ko tās varētu būt konstatējušas regulas ikdienas īstenošanā. Tika izteikti ierosinājumi apkopot norādījumus par risku novērtējumu vai izveidot sistēmu viedokļu apmaiņai piemērotā formātā par eksporta galamērķiem.

Spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupa arī tika aicināta palielināt informētību par sabiedrisko apspriešanu un attiecīgā gadījumā iegūt informāciju no citām administratīvās struktūras daļām.

⁶ Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām otrā fakultatīvā protokola 2. pantā ir noteikts, ka valsts ratifikācijas vai pievienošanās brīdī var izdarīt atrunu, kas paredz nāvessoda piemērošanu kara laikā (ja ir pieņemts notiesājošs spriedums par sevišķi smagiem militāra rakstura noziegumiem kara laikā).

⁷ Deleģētā regula (ES) 2018/181 (2017. gada 18. oktobris), ar ko pievieno Dominikānas Republiku, Santomi un Prinsipi un Togo.

3.4. Alianse pret tādu preču tirdzniecību, kuras var izmantot spīdzināšanai

Komisija sniedza jaunāko informāciju par pašreizējo stāvokli saistībā ar Aliansi pret tādu preču tirdzniecību, kuras var izmantot spīdzināšanai, jo īpaši ANO Ģenerālās asamblejas 2019. gada 28. jūnija rezolūciju “Pret tādu preču tirdzniecību, kuras var izmantot spīdzināšanai: iespējamo kopīgo starptautisko standartu priekšizpēte, darbības joma un parametri”⁸. Ar rezolūciju tika likti pamati turpmākajam ANO darbam šajā jomā. Komisija ir apliecinājusi savu apņemšanos izbeigt tādu preču tirdzniecību, kuras var izmantot spīdzināšanai, un to īstenot, atbalstot ANO augstā cilvēktiesību komisāra biroja darbu pēc rezolūcijas īstenošanas.

⁸ Rezolūcija A/73/L.94 *Towards torture-free trade: examining the feasibility, scope and parameters for possible common international standards*, ko ANO Ģenerālā asambleja pieņēma 2019. gada 28. jūnijā.